

Complexnummer: 514500

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Wenumse Watermolen

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

514501, 514502

Woonplaats

Wenum Wiesel

Gemeente

Apeldoorn

Provincie

Gelderland

Hoofdadres van hoofdobject

Oude Zwolseweg 164, 7345 DG Wenum Wiesel

Complexomschrijving

Inleiding

Watermolencomplex DE WENUMSE WATERMOLEN, bestaande uit een WATERMOLEN (monumentnummer 514502) en een WONING/BEDRIJFSGEBOUW (monumentnummer 514501). Het complex is gelegen op een terrein aan de Oude Zwolseweg. Op dit terrein bevinden zich verder nog enkele gemeentelijke monumenten: een bakstenen brug, een molenvijver, een rosmolen. Op het terrein bevindt zich karakteristieke beplanting.

De watermolen komt voor het eerst voor in de archieven rond 1313 en kent daarna een roerige geschiedenis. In 1768 wordt de waterkorenmolen verbouwd tot een kopermolen met drie raderen. Kort daarvoor werd de aan de overzijde van de straat een molenvijver aangelegd. Na 1858 werd de molen weer tot korenmolen omgebouwd. Daarna functioneerde het molencomplex als runmolen (schorsmaalterij voor de leerlooierij) en vanaf 1885 als fabriek voor Zwitserse kaasjes. In 1917 vindt er nieuwbouw plaats als de molen wordt omgebouwd tot korenmolen. De achtzijdige houten rosmolen van het complex is afkomstig van een boerderij in Woudhuizen. De bakstenen boogbrug draagt een steen met het jaartal 1798 en de initialen D en J. De beschermde MOLENAARSWONING met aangebouwd BEDRIJFSGEDEELTE bevindt zich aan de straatzijde, naast de WATERMOLEN .

Waardering

WATERMOLENCOMPLEX, bestaande uit een WATERMOLEN met daarnaast een MOLENAARSWONING met aangebouwd BEDRIJFSGEDEELTE.

- Van architectuurhistorische waarde als historisch gegroeid complex waarop zich diverse gebouwen, bouwsels en landschapselementen bevinden die samen de karakteristiek van dit uitgebreide watermolencomplex bepalen. Diverse elementen op dit terrein (de watermolen en de molenaarswoning met aangebouwd bedrijfsgedeelte) hebben een belangrijke typologische waarde en ook een zekere zeldzaamheidswaarde.
- Van stedenbouwkundige waarde vanwege de karakteristieke en landschappelijk waardevolle ligging van dit complex en van de diverse gebouwde elementen op dit terrein ten opzichte van elkaar. De diverse elementen op dit terrein hebben een belangrijke ensemblewaarde.
- Van cultuurhistorische waarde vanwege de complexe en lange historie en vanwege de nog afleesbare geschiedenis van de diverse elementen op dit terrein.

Monumentnummer*: 514501

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 26 juni 2000
Kadaster deel/nr: 82949/47

Monumentnaam**

Wenumse Watermolen

Complexnummer

514500

Complexnaam

Wenumse Watermolen

Woonplaats*

Wenum Wiesel

Gemeente*

Apeldoorn

Provincie*

Gelderland

Straat*

Oude Zwolseweg

Nr*

160

Toev.*

Postcode*

7345 DG

Woonplaats*

Wenum Wiesel

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Apeldoorn

Sectie*

D

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

6559

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

MOLENAARSWONING met aangebouwd BEDRIJFSGEDEELTE, gelegen ten zuiden van de watermolen. Het pand wordt omgeven door de grotendeels behouden erfstructuur, bestaande uit een grindpad met aan de straatzijde een rij leilinden. De molen en de waarschijnlijk toen al bestaande woning met achterhuis komt al voor op een kaart uit 1708. In 1858 was het pand als runmolen in gebruik onder Peter Kok Ankersmit, een leerfabrikant uit Apeldoorn. In 1882 liet C.H. Weverink het pand verbouwen voor de vervaardiging van Zwitserse kaas. Hiervoor werd het achterhuis van de molenaarswoning voorzien van een extra verdieping voor het drogen van de kaas. Rond de eeuwwisseling heeft men een oorspronkelijk losstaande schuur aan de achterzijde van de linker zijgevel aangebouwd. Onder molenaar Van Bree werden het pand en de molen weer gebruikt voor het malen van graan, waarvoor het nu nog bestaande pakhuis op nummer 158 werd gebouwd. Ook werd aan de linker zijgevel van de molenaarswoning een aanbouw van één bouwlaag geplaatst. Deze is inmiddels vervangen door nieuwe variant.

Omschrijving

Het gedeeltelijk onderkelderde pand heeft een rechthoekige plattegrond en bestaat sinds de wijziging in 1882 eigenlijk uit twee in elkaar geschoven bouwdelen. De lagere molenaarswoning heeft boven een gecementeerde plint

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

wit gepleisterde gevels met schijnvoegen en telt een enkele bouwlaag. Aan de onderzijde van de verschillende vensters bevinden zich gecementeerde lekdorpels. De gevels worden afgesloten door een aangekapt schilddak met verbeterde Hollandse pannen en een omlopende bakgoot. Het bedrijfsgedeelte telt twee bouwlagen en heeft boven een omlopende gecementeerde plint in kruisverband gemetselde gevels onder een zadeldak met verbeterde Hollandse pannen en twee zinken mastgoten. Het pakhuis heeft op de begane grond gemetselde lekdorpels (tenzij anders vermeld) en op de verdieping een doorgetrokken gemetselde waterslaglijst. De gevel op de verdieping is voorzien van naar binnen draaiende 3-ruits ramen, afgesloten door halfsteens rollagen.

De op de molen georiënteerde, symmetrisch ingedeelde VOORGEVEL heeft boven de plint vier T-schuiframen. Boven de bakgoot is het dakschild voorzien van een aangekapte dakkapel, voorzien van een 4-ruits schuifraam en eenvoudig uitgevoerde wangen. De dakkapel wordt afgesloten door een beschoten topgevel met daarboven een zadeldak met eenvoudige windveer. Achter het aangekapte schilddak bevindt zich de verhoogde gevel van het bedrijfsgedeelte, voorzien van een windveer en een gemetselde schoorsteen.

Het dakschild aan de LINKER ZIJDE van de woning is voorzien van een identiek uitgevoerde dakkapel als het dakschild van de voorgevel. Links van de recente aanbouw heeft de gevel op de begane grond boven de plint twee rechthoekige vensters met gecementeerde lekdorpels. De vensters worden afgesloten door wit gepleisterde geprofileerde lateien. Binnen de vensters bevinden zich 4-ruits stolpramen met 2-ruits bovenlicht geflankeerd door twee opgeklampte zonneluiken. Links van de vensters bevindt zich een deurkozijn met opgeklampte houten deur. Boven de vensters is de verdieping voorzien van vijf 3-ruits draairamen. Deze worden met uitzondering van de meest linkse paarsgewijs van elkaar gescheiden door drie lisenen. De belendende rechter zijgevel van de aangebouwde schuur heeft boven de plint op de begane grond een deurkozijn, voorzien van een opgeklampte deur die wordt afgesloten door een steense segmentboog. Boven de deur is de gevel op de verdieping voorzien van een 3-ruits draairaam. Links naast de deur bevindt zich een dwarsgeplaatst stalraam met opgeklampte zonneluiken. Het raam wordt afgesloten door een halfsteens segmentboog. Links van het raam bevindt zich voor de gevel de oorspronkelijke waterpomp. Het aangekapte lessenaarsdak van de aanbouw is boven de gevel voorzien van een eenvoudige houten windveer. Achter de windveer bevindt zich in het dakschild een hoge gemetselde schoorsteen. Aan het uiteinde is het dakschild voorzien van een zinken mastgoot. De voorgevel van de aangebouwde schuur heeft aan de rechterzijde een dwars geplaatst 3-ruits venster met steense rollaag. Links hiervan heeft de gevel een tweedelig opgeklampte deur. Links naast deze deur bevindt zich een enkele opgeklampte deur. Aan de linkerzijde van deze deur heeft de gevel een dwarsgeplaatst kozijn, voorzien van een 2-ruits raam en afgesloten door een halfsteens segmentboog.

De RECHTER ZIJGEVEL heeft op de begane grond van de gevel van de molenaarswoning een deurkozijn, voorzien van twee gekoppelde enkelruits naar binnen draaiende deuren met enkelruits bovenlicht. Rechts hiervan bevindt zich in een niet gepleisterd deel van de gevel de toegang. Deze bestaat uit een deurkozijn met paneeldeur, voorzien van twee glaspanelen met daarvoor art nouveau roosters. Rechts van de toegang is de gevel van het bedrijfsgedeelte ingedeeld in verdiepte muurvlakken die worden gescheiden door (op de begane grond) getrapte lisenen. Tussen de verdiepingen bevindt zich een uitgekraagde doorlopende horizontale band. Rechts van de ingang heeft de gevel van het bedrijfsgedeelte naast elkaar twee T-schuiframen binnen vensters met gepleisterde dagkanten en een gepleisterde geprofileerde latei. Onder de schuiframen bevinden zich gecementeerde lekdorpels. Rechts van de schuiframen heeft de gevel in de drie verdiepte muurvlakken tussen de hoeklisenen telkens één tweedelig kozijn met twee 4-ruits draairamen, afgesloten door anderhalfsteens strekken. De verdieping van de gevel

is tussen de lisenen voorzien van telkens twee naast elkaar aangebrachte 3-ruits draairamen. Het meest rechtse gevelvlak van de verdieping heeft slecht één 3-ruits draairaam. De ACHTERGEVEL is tussen twee hoeklisenen in het midden voorzien van een dubbele deeldeer, afgesloten door een steense segmentboog. De deeldeuren worden aan beide zijden geflankeerd door 2-ruits ramen afgesloten door halfsteens rollagen. Boven de deeldeuren bevindt zich een dubbel opgeklampt zolderluik. Aan beide zijden van het luik zijn sporen zichtbaar van voormalige vensters. Boven twee muurankers bevindt zich in de topgevel nog een enkel opgeklampt zolderluik, afgesloten door een halfsteens rollaag. Boven de topgevel bevindt zich een eenvoudige houten windveer. Naast de rechter hoekliseen bevindt zich het iets terugspringende gevelvlak van de aangebouwde schuur. Hierin bevindt zich op de begane grond aan de linkerzijde een enkele opgeklampte deur, afgesloten door een steense segmentboog. Boven de deur heeft de gevel een opgeklampt zolderluik, eveneens afgesloten door een steense rollaag. Rechts hiervan bevindt zich een rond 4-ruits stalraam. De rechterzijde van de gevel heeft op de begane grond een dubbele opgeklampte deeldeer, afgesloten door een steense segmentboog. Boven het gevelvlak van de aanbouw bevindt zich een eenvoudige windveer.

Het INTERIEUR van woonhuis en bedrijfsgebouwe is grotendeels intact gebleven. De indeling van het huis bestaat uit een woonvertrek links van de toegang met oorspronkelijk schouwomhulsel van hout (betegeling 50er jaren), met daarachter een slaapkamer. Rechts van de slaapkamer bevindt zich de onderkelderde keuken (eertijds liep de kelder veel verder door), met schouw en fraaie tegelvloer van rond ca. 1882. Rechts van de toegang bevindt zich een vertrek waar de rechter zijwand nog de oorspronkelijke bedsteerimten bevat. De bovenverdieping heeft enkele slaapvertrekken met oorspronkelijke verticale lambrisering van kraaldelen. Het pand bezit nog de oorspronkelijke balklagen, paneeldeuren en vloeren. Het voormalige, later verbouwde, achterhuis heeft een middenlangsdeel met een bestrating van klinkers. Hierboven bevindt zich een betimmerde zolder waar men de kaas kon opslaan. In het achterhuis bevinden zich vijf ankerbalkgebinten.

Waardering

Voormalige MOLENAARSWONING met BEDRIJFSGEDEELTE met uit 1882.

- Van architectuurhistorische waarde als gaaf bewaard voorbeeld van een molenaarswoning met later tot kaasfabriek uitgebreid achterhuis. Het pand valt op door hoogwaardige esthetische kwaliteiten zoals zichtbaar in de rijk uitgevoerde gevels van de molenaarswoning en de vlakverdeling met lisenen binnen de zijgevels.
- Van cultuurhistorische waarde door de verschillende uit het pand afleesbare bouwfases. Het pand heeft een typologische waarde als zeldzaam voorbeeld van een voormalige kaasfabriek.
- Het pand heeft ensemblewaarde als bijgebouw van de watermolen en situeringswaarde door de markante ligging naast de Oude Zwolse weg, waardoor het pand sterk beeldbepalend is voor de omgeving.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Boerderijen, molens en bedrijven	Industrie- en poldermolen	Molenaarswoning(M)
Boerderijen, molens en bedrijven	Industrie	Kaasfabriek
Boerderijen, molens en bedrijven	Industrie	Leerfabriek

Monumentnummer*: 514502

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 26 juni 2000
Kadaster deel/nr: 82949/39

Monumentnaam**

Wenumse Watermolen

Complexnummer

514500

Complexnaam

Wenumse Watermolen

Woonplaats*

Wenum Wiesel

Gemeente*

Apeldoorn

Provincie*

Gelderland

Straat*

Oude Zwolseweg

Nr*

164

Toev.*

Postcode*

7345 DG

Woonplaats*

Wenum Wiesel

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Apeldoorn

Sectie*

D

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

6802

Apeldoorn

D

8444

Apeldoorn

D

6665

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

De WATERMOLEN met MOLENKOM bestaat uit een rechthoekig, aan de straatzijde éénlaags, gebouw, waarvan het zadeldak is belegd met rode Hollandse pannen en de nok parallel aan de straat is geplaatst. Het dak heeft een overstek op klossen met windveren boven de topgevels. De molen is ogetrokken in baksteen in kruisverband met gepleisterde lateien met rollagen boven de venster- en deuropeningen. De vensters hebben 8-ruits bovenlichten. In de rechter zijgevel bevindt zich een dubbele bedrijfsdeur en in de topgevel een opgeklampte deur. Het bovenslagrad en de molenkom bevinden zich tegen de linker zijgevel. In deze gevel zijn rondboogvensters en segmentboogvensters geplaatst. De voorgevel is symmetrisch met een opgeklampte deur in de middenas en links en rechts een venster. De laag gelegen maalderij tegen de achtergevel heeft een zadeldak met rode Hollandse pannen. Een houten dakkapel met lessenaarsdak en opgeklampte deur geeft vanaf het terrein toegang tot de zolder van de maalderij. Het molenwerk is nog aanwezig.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

WATERMOLEN van algemeen cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang:

- vanwege de complexe en lange historie die nog afleesbaar is
- vanwege de typologie
- als functionele kern van het watermolencomplex
- vanwege de karakteristieke en landschappelijk waardevolle ligging.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie- en poldermolen

Functie

Molen